

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ПУШАК ЯРОСЛАВ ЯРОСЛАВОВИЧ

УДК 658:332.1 (477)

**РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Спеціальність: 08.10.01 –
Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка

**АВТОРЕФЕРАТ
ДИСЕРТАЦІЇ НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ
КАНДИДАТА ЕКОНОМІЧНИХ НАУК**

Львів – 2002

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Інституті регіональних досліджень НАН України.

- Науковий керівник:** доктор економічних наук, професор
ПОБУРКО Ярослав Олексійович,
Інститут регіональних досліджень НАН України, завідувач відділу
- Офіційні опоненти:** доктор економічних наук, професор
ЛЕСЕЧКО Мирон Дмитрович,
Львівський регіональний інститут державного управління Української
академії державного управління при Президентові України,
декан факультету
- кандидат економічних наук
ЛЮТКЕВИЧ Ольга Михайлівна,
Інститут регіональних досліджень НАН України, старший науковий
співробітник
- Провідна установа:** Інститут економіки промисловості НАН України, відділ проблем
регіональної економіки, м. Донецьк

Захист дисертації відбудеться 28 березня 2002 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.154.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук в Інституті регіональних досліджень НАН України за адресою: 79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту регіональних досліджень НАН України за адресою: 79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4.

Автореферат розіслано 27 лютого 2002 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

Жовтанецький В.І.

Загальна характеристика роботи

Актуальність теми. В умовах реформування відносин власності, удосконалення форм та методів управління господарським комплексом потрібен значно вищий рівень обґрунтованості планування соціально-економічного розвитку взагалі і підприємницької діяльності зокрема. Розвиток підприємництва на всіх ієрархічних рівнях управління вимагає відповідного забезпечення. Одним з важливих завдань, які потребують нагального вирішення, є удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення процесів розвитку підприємництва. Недосконалість інформаційно-аналітичного забезпечення ускладнює і сповільнює обґрунтування та вибір конкретних напрямків господарського розвитку, збільшує ймовірність помилок, що є основною причиною низької ефективності сучасного підприємництва.

Перспективним напрямком розв'язання цієї проблеми може стати розробка і прикладне втілення наукових підходів до організації інформаційно-аналітичного забезпечення підприємництва, які стали б передумовою вибору найбільш ефективних напрямків його стратегічного розвитку.

У розробку проблематики, пов'язаної з питанням інформаційного забезпечення економічного розвитку регіону, значний внесок зробили українські вчені-економісти *О.М. Алимов, Б.М. Данилишин, М.І. Долішній, С.І. Дорогунцов, С.Й. Вовканич, С.М. Злупко, М.Д. Лесечко, І.І. Лукінов, М.Г. Чумаченко* та ін.; проблеми організації інформації на підприємствах висвітлено в роботах *С.І. Бойка, М.А. Козоріз, П.Ю. Беленького, В.Б. Войцеховського, М.Ф. Кропивка, І.Д. Бондаря*; питання організації фінансової й облікової інформації досліджували *О.Є. Кузьмін, Є.В. Мних, І.О. Тивончук*; проблеми вдосконалення статистичної інформації відображено в роботах *Я. О. Побурка, В.І. Карпова, С.О. Матковського*; підходи щодо побудови інформаційно-логічних систем розкрито в роботах *Є.В. Крикавського, А.І. Мокія* та інших.

Разом із цим, сучасні економічні умови вимагають пошуку нових форм і методів організації інформації як комплексу даних про соціально-економічні процеси, які відбуваються або ж повинні відбуватися в економіці регіону. Серед найважливіших проблем підприємницької діяльності найменш дослідженими є методологічні і прикладні аспекти організації її інформаційно-аналітичного забезпечення, зокрема в адміністративних утвореннях.

Недостатнє вивчення цих та інших аспектів даної проблеми та їхня актуальність зумовили вибір теми дисертаційної роботи, сформувавши мету і структуру досліджень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до планів науково-дослідної роботи Інституту регіональних досліджень НАН України в межах науково-дослідних тем “Розробка концепції і методичних матеріалів удосконалення економіко-статистичного аналізу соціально-економічного розвитку регіону” (№ держреєстрації 01970012078) та “Розробка методології оцінки та порівняння соціально-економічного стану регіонів України на основі інтегральних показників” (№ держреєстрації 0100V003876).

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розробка теоретичних положень та прикладних рекомендацій щодо створення інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва з врахуванням регіональних особливостей розміщення продуктивних сил регіону.

Для досягнення даної мети вирішувались наступні завдання:

- вивчення і узагальнення ролі й сучасних вимог до інформаційно-аналітичного забезпечення в ході прийняття управлінських рішень;
- визначення та класифікація факторів, які впливають на процес формування інформаційно-аналітичного забезпечення;
- обґрунтування науково-методологічних засад організації інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва в регіоні;
- обґрунтування підходів до оцінки регіональних особливостей формування інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва;

- оцінка сучасної практики інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємницької діяльності в регіоні;
- дослідження зарубіжного досвіду інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва;
- розробка методичних рекомендацій щодо формування інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва з врахуванням його регіональних особливостей.

Об'єктом дослідження є економіко-статистичні показники стану і динаміки розвитку підприємництва в регіоні, методи їх використання при формуванні інформаційно-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та прикладні положення формування інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва з врахуванням регіональних особливостей.

Методологія та методика дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становлять сучасні теорії ринкової економіки, вітчизняні та зарубіжні розробки з питань інформаційно-аналітичного забезпечення регіонального планування та управління, економіко-статистичні та економіко-математичні методи, методи аналізу, порівняння, узагальнення.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

- дано авторське визначення та розкрито зміст “інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва в регіоні” як органічної сукупності вихідних даних, показників та методів їх визначення й аналітичної оцінки, які можуть бути науково-методичною передумовою для прийняття регіональними органами управління обґрунтованих рішень при визначенні напрямків розвитку підприємництва;
- розроблено методологічний підхід до комплексної оцінки рівня розвитку підприємницької діяльності у регіоні через врахування особливостей утворення мережі підприємницьких структур, інвестиційної діяльності та економічної результативності господарювання;
- розроблено методологічний підхід до комплексної оцінки інвестиційних переваг регіону на підставі оцінки рівня виробничого та освітнього потенціалів, стану розвитку комунікаційної та комерційної інфраструктур;
- запропоновано алгоритми розрахунку інтегральних показників оцінки ефективності підприємницької діяльності в регіоні та оцінки інвестиційних переваг регіону, які включають такі етапи розрахунку, як: визначення сукупності первинних показників; розрахунок на їхній основі первинних індексів; визначення групових та інтегральних індексів;
- сформульовано пропозиції (включаючи функціональні обов'язки, статус) щодо створення регіонального центру інформаційно-аналітичної підтримки підприємництва.

Практичне значення одержаних результатів. Практичну значущість пропозицій автора підтверджено їх використанням при проведенні економіко-статистичного аналізу рівня розвитку підприємницької діяльності в регіонах України. Зокрема результати аналізу використані Науково-дослідним інститутом статистики Держкомстату України при підготовці економічної доповіді “Підприємницька діяльність в західних областях України у 2000 році” (довідка про впровадження №24/10 від 14.01.2002р.).

Результати дисертаційного дослідження знайшли застосування при розробці планів соціально-економічного розвитку Шевченківського району м. Львова (довідка про впровадження №2501/9 від 16.01.2002р.).

Матеріали дисертації використані під час розробки навчальних програм для підготовки менеджерів-економістів у Національному університеті “Львівська політехніка” (довідка про впровадження №68-14-430 від 22.12.2001р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, викладені у дисертаційній роботі, отримані автором особисто.

Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані ті ідеї, положення та висновки, що є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження були розглянуті й схвалені на трьох міжнародних науково-практичних конференціях та міжнародному конгресі:

- міжнародній науково-практичній конференції “Регіональна політика України: наукові основи, методи, механізми” (21–23 травня 1998 р., м. Львів);
- міжнародній науково-практичній конференції “Соціально-економічний розвиток України. Проблеми статистики – 98” (2–3 жовтня 1998р., смт. Шкло);
- V-му Міжнародному конгресі українських економістів “Україна в XXI столітті: концепції та моделі економічного розвитку” (22–26 травня 2000 р., м. Львів);
- XII Міжнародній науково-практичній конференції “Стратегічні пріоритети розвитку регіонів в системі економічної політики в Україні” (3–4 квітня 2001р., м. Чернівці).

Публікації. За результатами проведених досліджень опубліковано 11 наукових праць загальним обсягом 5,4 д.а., з них належить особисто авторові 3,3 д.а., у тому числі 7 публікацій у фахових виданнях.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Дисертація викладена на 167 сторінках, містить 14 таблиць, 10 рисунків. Список літературних джерел містить 173 позиції.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі “**Теоретичні засади управління розвитком підприємництва в регіоні на основі вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення**” розкрито сутність та соціально-економічне значення розвитку підприємництва в регіоні, досліджено основні поняття та категорії, що розкривають підходи до побудови системи інформаційно-аналітичного забезпечення для прийняття управлінських рішень щодо розвитку підприємницької діяльності в регіоні.

У дисертації показано, що формування обсягів підприємницької діяльності, метою якої є отримання прибутку, зумовлюється двома основними групами чинників: потребами й ініціативою громадян та інформацією, якою вони володіють про ринок попиту, обсяги виробництва, технологію, результативність виробництва тощо. У суспільно-економічній діяльності відбувається постійний кругообіг інформації про стан чинників, що зумовлюють підприємницьку діяльність (рис.1).

Одним з постулатів, на якому побудоване дисертаційне дослідження, є поняття “інформація”, що необхідна для прийняття управлінських рішень регіональними органами влади. Під нею автор розуміє сукупність фактів, відомостей, та інших даних, які виражаються (або можуть виражатись) економіко-статистичними показниками, котрі є основою для аналізу, планування та управління соціально-економічними процесами, що мають місце в регіоні.

З огляду на це, інформаційно-аналітичне забезпечення розвитку підприємництва в регіоні автор розглядає як сукупність вихідних даних, економіко-статистичних показників та методів їх визначення й аналітичної оцінки, що є основою для прийняття регіональними органами управління обґрунтованих рішень при визначенні напрямків розвитку підприємництва в регіоні.

Особливістю такої інформації є наявність в ній як первинних оціночних показників, так і розрахунково-аналітичних (узагальнюючих, комплексних, інтегральних та інших).

Однією з основних складових організації підприємницької діяльності в регіоні є формування сукупності інформації про умови функціонування підприємництва, у тому числі зумовлені регіональними особливостями. Сукупність інформації про регіональні чинники розвитку підприємництва автор класифікує на дві групи: інформація про ринкове середовище та інформація про ресурсний та інфраструктурний потенціали (рис.2).

У дисертації сформульовано організаційно-економічні засади утворення і функціонування системи інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва в регіоні. Зокрема, зроблено висновок, що інформація, яка акумулюється регіональними органами влади, підпорядковується потребам виконання управлінських функцій планування, мотивації та контролю.

Сукупність інформації про регіональні умови підприємницької діяльності повинна сприяти виконанню функції планування, завдяки якій підприємець намагається визначити перспективу та майбутній стан власного бізнесу, визначити основні напрямки досягнення поставлених цілей та завдань.

Для виконання функції контролю інформаційне забезпечення повинно включати: орієнтири, норми, нормативи та індикатори, які повинні бути досягнуті у визначений період часу при реалізації планів і є основою для чіткого кількісного та якісного визначення цілей; облік того, що досягнуто у визначені періоди часу; порівняння фактично досягнутих результатів із встановленими орієнтирами, нормами, нормативами, індикативами та аналіз проблем, що виникли.

Одним із методів системного інформаційно-аналітичного забезпечення підприємницької діяльності в регіоні є організація та проведення моніторингових обстежень, тобто системи послідовного збору даних про явища, процеси, які описуються з допомогою певних ключових показників з метою оперативної діагностики стану об'єкта, його дослідження й оцінки в динаміці.

У дисертації обґрунтовується, що моніторингове обстеження підприємницької діяльності повинно базуватись на таких основоположних принципах: незалежності, об'єктивності, конфіденційності, оперативності, повноти, стандартизації, комплектності.

До основних засад побудови інформаційно-аналітичного забезпечення управління розвитком підприємництва в регіоні можна віднести такі як:

- сприяння використанню місцевих природних, виробничих та трудових ресурсів регіону;
- обґрунтування напрямків розвитку виробничої та соціальної інфраструктури регіону;
- сприяння виробництву експортної або імпортозамінної продукції (товарів, робіт, послуг) у регіоні;
- обґрунтування формування високотехнологічних (наукоємних) виробництв;

- оцінка екологічного навантаження на навколишнє середовище внаслідок господарської діяльності;
- обґрунтування напрямків розвитку малого і середнього бізнесу;
- оцінка чисельності існуючих, перспектив створення нових та модернізації діючих робочих місць тощо.

У другому розділі “**Аналіз сучасного стану інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва в регіоні**” досліджено особливості інформування населення та підприємців через статистичні публікації, зокрема щодо організації та здійснення підприємницької діяльності. Аналіз проведено на матеріалах статистичних збірників Держкомстату України та Львівського обласного управління статистики, публікацій провідних Установ України. Використано також публікації зарубіжних країн. Їх оцінку було здійснено за наступними критеріями:

- повнота інформації про кількість підприємств;
- повнота інформації про чисельність працюючих;
- повнота інформації про обсяги виробництва;
- повнота інформації про основні фонди;
- повнота інформації про інвестиції в основний капітал;
- повнота інформації про викиди шкідливих речовин;
- повнота інформації про ефективність господарювання.

Показано, що в Україні оцінка підприємницької діяльності здійснюється, в основному, недостатньо повно і фрагментарно. Так, інформація про кількість підприємств подається без градації за чисельністю зайнятих, інформація про чисельність працюючих подається без виділення даних про чисельність повністю зайнятих і чисельність неповністю зайнятих, основного і неосновного місця праці та ін. (як це, наприклад, подається у статистичних збірниках Польщі). Інформація про обсяги виробництва продукції та послуг подається окремо для великих і середніх підприємств, окремо для малих підприємств. Інформація про інвестиції не диференціюється за видами основних груп продукції, що виробляються в регіоні. Інформація про ефективність господарювання подається без показників про питомі витрати окремих видів ресурсів на виробництво продукції (електроенергії, паливних ресурсів), рентабельності і т.д.

У дисертації зроблено висновок про необхідність удосконалення структури показників, з допомогою яких проводиться оцінка стану організації та здійснення підприємницької діяльності, підкреслюється необхідність організації спеціальних статистичних видань.

Очевидною є важливість вивчення досвіду зарубіжних країн та шляхів вирішення ними згаданої проблеми, що дозволить зекономити час і кошти, швидше створити повноцінну вітчизняну систему обліку статистичної інформації, а найголовніше сприятиме і створюватиме усі необхідні умови для адаптації та інтеграції вітчизняної статистики до загальноприйнятих європейських стандартів.

Базою для формування інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємства в регіоні виступає, передусім, статистична інформація, що збирається, аналізується та продукується органами Державної статистики різних рівнів. Поряд із цим, вагомим доповненням при створенні відповідного забезпечення виступає й інформація, яку акумулюють інші державні структури та відомства у ході реалізації своїх функцій (Державна податкова адміністрація, Держмитком та ін.) тобто інформація, що формується відомчою статистикою. Зауважимо, що доступ до відомчої статистики, як в Україні, так і в інших державах, обмежений, а проведення співставлення та аналізу її з аналогічною, що формують відповідні відомства та установи інших країн, узагалі носить досить умовний характер.

У дисертації досліджено рівень інформаційно-аналітичного забезпечення формування та реалізації політики економічного розвитку регіону загалом та планів розвитку підприємництва, зокрема на рівні органів державного та місцевого самоврядування Львівської області. Методом опитування проведено оцінку стану інформаційно-статистичного забезпечення підрозділів

Львівської обласної державної адміністрації.

На думку лише 47% опитаних керівників підрозділів облдержадміністрації статистична інформація, що надходить до них від обласного управління статистики, повністю відповідає їхніх функціональним потребам. Більшість підрозділів облдержадміністрації додатково проводить збір, обробку та накопичення статистичної інформації, необхідної для виконання управлінських функцій. Це стосується передусім прогнозування показників розвитку галузей соціально-економічного комплексу області.

Потреба в додатковій статистичній інформації зумовлена необхідністю:

- задоволення потреб в інформації, запити на яку поступають від директивних органів управління, різноплановістю цих запитів і відсутністю відповідних даних у статистичних збірниках;
- розробки прогнозів стану господарської й соціальної діяльності в регіоні;
- розробки пропозицій щодо суті важелів регіональної політики державної підтримки підприємництва;
- розробки заходів, спрямованих на формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні тощо.

Майже 82% опитаних керівників підрозділів облдержадміністрації виконують свої функціональні обов'язки найчастіше використовують статистичні дані, що характеризують соціально-економічне становище області в цілому, 72% – дані про працю; 70% – про фінанси; 52% – про промисловість, сільське господарство, капітальне будівництво, зовнішньоекономічну діяльність; 50% – про житлово-комунальне господарство і споживчий ринок; 42% – про технічний прогрес, транспорт, зв'язок.

Для удосконалення інформаційної бази обласних владних структур автор пропонує:

- налагодити використання електронних засобів зв'язку (комп'ютерних мереж, електронної пошти і т.п.), що забезпечували б обмін статистичною інформацією між підрозділами облдержадміністрації та облстатуправління;
- удосконалити форми та методи представлення статистичної інформації, що надається місцевим органам управління (розширити склад показників, з допомогою яких можливо здійснювати оцінку ефективності соціально-господарських рішень та проводити аналіз використання місцевих природно-сировинних ресурсів, обґрунтовувати заходи та важелі політики підприємницької діяльності з боку державних регіональних органів влади);
- створити єдину інформаційну мережу “район – місто – область”, до якої увійшли б економіко-статистичні показники, що характеризують як соціально-економічний розвиток області (міста/району) в цілому, так і розвиток підприємництва зокрема, що мережа об'єднала б усі інформаційно-статистичні ресурси облдержадміністрації та її регіональних підрозділів.

У третьому розділі дисертаційного дослідження “**Управління розвитком підприємництва в регіоні на основі вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення**” сформовано методологічний підхід та пропозиції щодо вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення підприємництва з врахуванням регіональних особливостей його розвитку .

Оцінку рівня підприємницької діяльності в регіоні запропоновано здійснювати через порівняння інтегральних індексів, які об'єднують сукупність часткових показників, як правило, у різних шкалах виміру, що характеризують цю діяльність у різних напрямках.

Інтегральний індекс підприємницької діяльності в регіоні розраховується на основі трьох групових інтегральних індексів, що характеризують дану діяльність у таких напрямках: діяльність з організації підприємництва, інвестиційна діяльність, результативність виробництва суб'єктів підприємництва. Групові інтегральні індекси визначаються на основі одинадцяти первинних показників, приведених до співставного вигляду через врахування демографічних (чисельність населення), або ж територіальних (площа території) характеристик регіону.

Розрахунок інтегрального індексу на основі кумулятивного методу, що розроблений у відділі методології регіональної та транскордонної статистики Інституту регіональних досліджень НАН України за участю автора, стосовно оцінки розвитку підприємницької діяльності має такий

ВИГЛЯД:

- де: I – інтегральний індекс підприємницької діяльності в регіоні;
 L_1, L_2 – значення первинних показників, що використовуються для розрахунку групового інтегрального індексу (L), який характеризує діяльність з організації підприємництва в регіоні;
 $N_1, N_2 \dots N_4$ – значення первинних показників, що використовуються для розрахунку групового інтегрального індексу (N), що характеризує інвестиційну діяльність підприємництва в регіоні;
 $P_1, P_2 \dots P_5$ – значення первинних показників, що використовуються для розрахунку групового інтегрального індексу (P), який визначає результативність підприємницької діяльності в регіоні;
 $L_{сер1,2}, N_{сер1...4}, P_{сер1...5}$ – середні значення відповідних первинних показників по сукупності об'єктів для дослідження.

Інтегральний індекс підприємницької діяльності доцільно використовувати для обґрунтування рішень щодо вибору конкретних територій (регіонів) для здійснення чи активізації підприємницької діяльності (підприємницькі структури, приватні підприємці тощо).

Груповий індекс організації підприємництва є важливим інформаційно-аналітичним матеріалом при обґрунтуванні економічних рішень, що стимулюють та регламентують організацію суб'єктів підприємництва.

Груповий індекс інвестиційної діяльності допомагає в обґрунтуванні рішень суб'єктів підприємництва щодо розширення власного бізнесу та залучення додаткових інвестицій.

Груповий індекс результативності господарювання є складовим елементом обґрунтування економічних рішень суб'єктів підприємництва щодо доцільності продовження бізнесу в досліджуваних регіонах.

Принципову схему розрахунку інтегрального індексу підприємницької діяльності в регіоні представлено на рис.3.

У дисертації зроблено оцінку та порівняння розвитку підприємницької діяльності в західних областях України. Як свідчать результати проведеного аналізу (табл.1), найбільш активно діяльність з організації підприємництва здійснювалась у Львівській та Закарпатській областях. Саме у цих областях зареєстровані найвищі значення індексів щодо кількості суб'єктів господарювання та кількості об'єктів, що змінили форму власності. Організація підприємництва у вищеназваних регіонах проводилась в 1,1 (Закарпатська область) та 2,0 (Львівська область) рази активніше, порівняно з середнім значенням відповідного показника по західних областях України. Найменш активно діяльність з організації підприємництва проводилась у Рівненській та Івано-Франківській областях. Тут вона становила лише 74,4% - 87,2% від аналогічної по західних областях України.

Вагомі результати щодо здійснення інвестиційної діяльності мають суб'єкти підприємництва Львівської області. Інтегральний індекс інвестиційної діяльності лише у даній області був вище в 1,5 раза, ніж у середньому по дослідженій групі областей. Порівняно нижчими є значення групового інтегрального індексу інвестиційної діяльності суб'єктів підприємництва в Чернівецькій та Тернопільській областях, що зумовлено незначними обсягами інвестицій в основний капітал та наданими банківськими кредитами господарським суб'єктам. Інвестиційна діяльність суб'єктів підприємництва у цих областях становила лише 44,0–61,2% від аналогічного середнього показника по західних областях України в цілому.

За проведеними розрахунками найвищі індекси результативності господарювання мали Івано-Франківська та Рівненська області (1,115 та 1,101 відповідно). Цьому сприяли, насамперед, відносно вищі обсяги випуску продукції промисловості та сільського господарства у розрахунку на тисячу жителів у порівнянні з рештою областей.

Таблиця 1

Інтегральні індекси підприємницької діяльності західних областей України

№ п/п	Області	Груповий індекс організації підприємництва	Груповий індекс інвестиційної діяльності	Груповий індекс результативності господарювання	Інтегральний індекс підприємницької діяльності	Рейтинг
1.	Волинська	0,931	0,782	0,974	0,894	4
2.	Закарпатська	1,122	0,865	0,933	0,970	2
3.	Івано-Франківська	0,872	0,852	1,115	0,943	3
4.	Львівська	1,199	1,493	0,992	1,219	1
5.	Рівненська	0,744	0,767	1,101	0,864	5
6.	Тернопільська	0,922	0,612	0,809	0,777	6
7.	Чернівецька	0,923	0,440	0,847	0,723	7
Разом по Західному регіону		1,000	1,000	1,000	1,000	

Нижчим, порівняно з іншими виявився груповий інтегральний індекс результативності господарювання в Чернівецькій та Тернопільській областях (0,847 та 0,809 відповідно).

У цілому інтегральна оцінка підприємницької діяльності західних областей України, що враховує оцінки інтенсивності: організації підприємництва, інвестиційної діяльності та результативності виробництва показала, що найбільш активно підприємницька діяльність здійснюється в Львівській області, де інтегральний індекс в 2,22 рази вищий, ніж загалом по Західному регіону. Дещо повільніше розвивається підприємницька діяльність у Чернівецькій та Тернопільській областях – за оцінкою вона становить лише 72,3–77,7 % від загальної по семи областях України.

Поряд із цим проведені автором оцінка та порівняння підприємницької діяльності загалом по Україні показали, що найбільш активно розвивається підприємницька діяльність у Донецькій, Дніпропетровській, Київській, Полтавській та Запорізькій областях, а також м. Києві. Інтегральні індекси підприємницької діяльності по вище названих регіонах коливаються в межах 1,024–2,330, інтегральний ж індекс підприємницької діяльності Львівської області становив лише 0,850 (11-те місце серед порівнюваних регіонів).

Важливим елементом інформаційного забезпечення процесу розробки та реалізації політики розвитку підприємництва в регіоні, на думку автора, є інформація, що характеризує стан та перспективи формування інвестиційних переваг того чи іншого регіону. Оцінку та порівняння рівня інвестиційних переваг можливо проводити при допомозі інтегрального індексу.

Розрахунок інтегрального індексу інвестиційних переваг здійснений на основі чотирьох групових індексів: індексу виробничого потенціалу регіону; індексу розвитку комунікаційної інфраструктури; індексу освітнього потенціалу та індексу розвитку комерційної інфраструктури. Його розрахунок проводиться за аналогією до вище наведеної формули.

Результати інтегральної оцінки інвестиційних переваг західних областей України представлено на рис.4.

Рис.4. Інтегральний індекс інвестиційних переваг західних областей України

Найбільші інвестиційні переваги у порівнянні з рештою областей має Львівська область (інтегральний індекс в 1,3 рази вищий, ніж загалом по Західному регіону) Дещо поступаються у цьому відношенні Волинська та Чернівецька області (інтегральний індекс 1,067 та 1,055 відповідно), за нашими оцінками, це зумовлено дещо вищим у порівнянні з рештою областей розвитком:

- виробничого потенціалу (Львівська);
- комунікаційної інфраструктури (Львівська, Чернівецька, Волинська);

- освітнього потенціалу (Львівська, Тернопільська, Чернівецька, Волинська);
- комерційної інфраструктури (Волинська, Львівська).

У дисертації обґрунтовується доцільність створення у Західному регіоні України регіонального “Центру інформаційно-аналітичної підтримки підприємництва” (ЦІАПП), який би забезпечував співпрацю обласних управлінь статистики Держкомстату України та державних регіональних органів влади в питаннях: оцінки рівня розвитку підприємницької діяльності в регіонах; виявлення тенденцій розвитку підприємництва; обґрунтування пріоритетності інвестиційних проектів, які можна було б реалізувати на засадах розподілу і кооперації праці в регіоні; розробки науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення зростання підприємницької активності в регіоні; аналітичної оцінки впливу конкретних заходів державних регіональних органів влади на розвиток підприємництва; формування аналітичної, статистичної, економічної, наукової та ін. інформації для конкретних підприємницьких структур – замовників та ін.

Для реалізації цих завдань у дисертації передбачається, що ЦІАПП формуватиме інформаційно-аналітичні матеріали щодо оцінки:

- підприємницької активності суб’єктів господарювання;
- стану та розвитку підприємницької діяльності в територіально-адміністративних одиницях;
- інвестиційних переваг регіону;
- стану реалізації та ефективності найважливіших проектів, що сприяють розвитку підприємництва (інвестиційних, транспортного обслуговування та транспортних комунікацій, розвитку СЕЗ та територій пріоритетного інвестування та ін.);
- соціально-економічного розвитку регіонів та ряд інших.

Дана структура повинна налагодити тісні взаємовигідні відносини з:

- державними обласними адміністраціями та їхніми структурними підрозділами – розробка концепції, плану тем, передачі та форми представлення інформаційно-аналітичних матеріалів, що необхідні для управління ними розвитком підприємництва в регіоні;
- регіональними підрозділами Держкомстату України (обласними управліннями статистики) – спільна організація та збір статистичної інформації за відповідними статформами, анкетами, підготовка відповідних статистично-аналітичних матеріалів;
- науково-дослідним інститутом статистики Держкомстату України – забезпечення методології статистичної оцінки стану виробництва – споживання, ввозу – вивозу, експорту – імпорту товарів та послуг на регіональному рівні, а також технологічне забезпечення процесу збору та обробки статистичної інформації з даних проблем;
- науковими установами, що мають значні наукові доробки у вивченні проблем даного напрямку (Західний науковий центр НАН України, Інститут регіональних досліджень НАН України) – організація проведення нарад, семінарів, тренінгів з проблем розвитку регіонального співробітництва й обґрунтування та реалізації пріоритетів підприємницької діяльності на засадах взаємовигідної кооперації;
- підприємцями–споживачами інформаційно-аналітичного продукту – отримання необхідної первинної інформації для різнопланових економіко-статистичних оцінок, формування інформаційно-аналітичних матеріалів під конкретні їх замовлення.

Отримана у ході накопичення та обробки аналітична інформація буде передаватись державним регіональним органам управління та іншим споживачам (підприємницьким структурам, науковим установам, фондам підтримки розвитку підприємництва та ін.) через:

- друковані засоби масової інформації (збірники, бюлетені, аналітичні записки, які видаватиме ЦІАПП);
- глобальну мережу (Інтернет, при допомозі власної веб-сторінки);
- магнітоносії (SD-ROM, дискети);

- проведення різносторонніх нарад, семінарів, тренінгів із проблем розвитку регіонального підприємництва.

Науково-методичні розробки та прикладні рекомендації дослідження сприятимуть удосконаленню діючого інформаційного забезпечення державних органів регіональної влади та місцевого самоврядування щодо розробки та реалізації політики економічного розвитку регіону у сфері підприємництва, інвестиційної діяльності, планування зайнятості тощо.

ВИСНОВКИ

Основним науковим результатом дисертаційного дослідження є розробка методології, яка дозволяє враховувати регіональні особливості (виробничі, інвестиційні, інфраструктурні та ін.) розвитку підприємницької діяльності при розробці стратегій та оцінці стану і напрямків як економічного розвитку регіону в цілому, так і підприємництва зокрема. На основі проведених у дисертаційній роботі досліджень зроблені наступні висновки та пропозиції:

1. Управління процесами функціонування та розвитку підприємницької діяльності в регіоні вимагає створення на рівні регіону системи інформаційно-аналітичного забезпечення, що дозволяла б зберігання та оновлення первинних вихідних даних та економіко-статистичних показників, а також володіла б необхідною програмно-математичною та технічною базою щодо їх обробки та аналізу й забезпечувала б державні регіональні органи управління аналітичною інформацією, необхідною для прийняття відповідних рішень щодо розвитку підприємницької діяльності в регіоні.

2. Основними складовими інформаційно-аналітичного забезпечення обґрунтування підприємницької діяльності в регіоні є показники оцінки ресурсного, інфраструктурного, виробничого, трудового тощо потенціалів регіону та інтегральні показники оцінки підприємницького середовища, результативності економічної діяльності та ін.

3. Для оцінки рівня підприємницької діяльності запропоновано розраховувати сукупність ієрархічно пов'язаних статистичних показників – інтегральних індексів, що дають змогу однозначно оцінювати стан цієї діяльності в різних регіонах, зокрема це:

- інтегральний індекс оцінки діяльності організації підприємництва;
- інтегральний індекс оцінки інвестиційної діяльності;
- інтегральний індекс оцінки результативності господарювання.

4. Порівняння інтегральних індексів оцінки підприємницької діяльності показало, що найбільш активно серед західних областей України підприємницька діяльність здійснюється у Львівській області. Цьому сприяє вища, ніж у решті областей, активність з організації підприємництва та інвестиційної діяльності. Дещо повільніше розвивається підприємницька діяльність у Чернівецькій та Тернопільській областях. Це зумовлено суттєво нижчою результативністю господарювання та інвестиційною діяльністю суб'єктів підприємництва у порівнянні з рештою областей.

5. Важливою передумовою розвитку підприємництва є наявність та формування інвестиційних переваг регіону. Для оцінки рівня інвестиційних переваг регіонів запропоновано розраховувати інтегральний індекс, що включає:

- інтегральний індекс виробничого потенціалу регіону;
- інтегральний індекс комунікаційної інфраструктури регіону;
- інтегральний індекс освітнього потенціалу регіону;
- інтегральний індекс комерційної інфраструктури регіону.

6. Порівняння інтегральних індексів з оцінки інвестиційних переваг регіонів показали, що певні пріоритети для залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів мають Львівська та Волинська області. Цьому сприяють вищі, ніж в решті областей, рівні розвитку освітнього потенціалу, комерційної та комунікаційної інфраструктур (Львівська, Волинська) та виробничого потенціалу (Львівська область). Дещо поступається у цьому відношенні Тернопільська область, виробничий потенціал якої істотно нижчий стосовно решті областей, які було використано для порівняння.

7. Для більш повного інформаційно-аналітичного забезпечення державних регіональних органів управління у ході розробки та реалізації регіональної політики розвитку підприємництва запропоновано створити на засадах самоокупності регіональний центр інформаційно-аналітичної підтримки підприємництва. Основною метою діяльності такого центру повинно бути комплексне інформаційно-аналітичне забезпечення регіональних органів влади в частині оцінки та порівняння підприємницької діяльності в західних областях України, розробка теоретичних та практичних рекомендацій щодо її розвитку.

Запропоновані теоретичні підходи та прикладні рекомендації сприятимуть підвищенню ефективності діяльності державних регіональних органів управління при розробці та реалізації планів розвитку підприємництва в регіоні.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. *Пушак Я.Я.* Інформаційне забезпечення регіонального управління підприємницькою діяльністю // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональне управління і місцеве самоврядування. Основи формування регіональної соціально-економічної політики. Щорічник наукових праць. Випуск XIV / НАН України. Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2000. – С. 347–355.

2. *Побурко Я., Пушак Я.* Інвестиційна привабливість як чинник розвитку підприємництва // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Застосування статистичних методів (регіональний аспект). Щорічник наукових праць. Випуск X / НАН України. Інститут регіональних досліджень. – Львів, 1999. – С. 51-54 (Авторові належить 0,16 д.а.).

Особистий внесок: досліджено стан інвестиційної привабливості регіонів Львівської області та проведено їхнє порівняння.

3. *Пушак Я.Я.* Інформаційне відображення інвестиційної привабливості регіонів України // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Економічні проблеми розвитку виробництва регіону. Щорічник наукових праць. Випуск XXXI. - Львів: ІРД НАНУ, 2001. – С. 283–298.

4. *Пушак Я.Я., Гіряк О.М.* Психологічні особливості управлінського персоналу як важливий аспект інформаційного забезпечення бізнесу // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Щорічник наукових праць. Випуск IV. – Львів: ІРД НАНУ, 1998. – С.396-400. (Авторові належить 0,13 д.а.).

Особистий внесок: запропоновано класифікацію та проведено аналіз інформації, необхідної для бізнесу.

5. *Пушак Я.Я., Карпінський Б.А., Федак Т.В.* Підприємницька діяльність //Регіони України. Економіко-статистичні порівняння. Додаток до науково-практичного журналу “Регіональна економіка”. – 2000. – №4-5. – С. 29-39. (Авторові належить 0,21 д.а.).

Особистий внесок: визначено структуру показників для оцінки підприємницької діяльності в регіоні.

6. *Побурко Я.О., Карпінський Б.А., Пушак Я.Я., Федак Т.В.* Підприємницька діяльність в регіонах України // Регіони України. Економіко-статистичні порівняння. Додаток до науково-практичного журналу “Регіональна Економіка”. – 2000. – №1. – 24 с. (Авторові належить 0,33 д.а.).

Особистий внесок: здійснено класифікацію показників, які характеризують розвиток підприємництва в регіоні.

7. *Пушак Я.Я. Бойко Т.В.* Підприємці про свою активність // Інвестиційний вісник. Додаток до журналу “Регіональна економіка”. – 1998.– №1.– С. 30-34. (Авторові належить 0,14 д.а.).

Особистий внесок: структура інформації, що відображає підприємницьку діяльність.

8. *Пушак Я.Я., Михалюк Е.В., Волков Е.Г.* Методичний підхід до вивчення підприємницької активності в регіоні // Збірник наукових праць за матеріалами доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, “Регіональна політика України: наукові основи, методи механізми”. Ч.3. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 1998. – С. 250-256. (Авторові належить 0, 14 д.а.).

Особистий внесок: запропоновано методологічні підходи щодо оцінки та порівняння підприємницької активності.

9. *Пушак Я.Я.* Роль інформації у розвитку підприємництва // Україна в XXI столітті: концепції та моделі економічного розвитку. Матеріали доповідей V Міжнародного конгресу українських економістів. Ч.1. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2000. – С. 400-403.

10. *Кардаш В., Пушак Я., Мойсеєнко І.* Методологічні основи організації моніторингу інвестиційної діяльності в регіоні // Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції “Соціально-економічний розвиток України. Проблеми статистики - 98”. – Київ: НДІ статистики Держкомстату України, 1999. - С. 170–174. (Авторові належить 0,16 д.а.).

Особистий внесок: пропозиції щодо організації моніторингу інвестиційної діяльності в регіоні.

11. *Пушак Я.Я.* Анкетування як форма організації та проведення статистичного моніторингу інвестиційної привабливості підприємств регіону // Науковий вісник. Дослідження соціально-економічних проблем перехідного періоду. Випуск III. – Чернівці: Чернівецький торгово-економічний інститут КНТЕУ, 2001. – С. 109-113.

Пушак Я.Я. Регіональні особливості формування інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.10.01 – Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. – Інститут регіональних досліджень НАН України, Львів, 2002.

У дисертаційній роботі розглянуто науково-прикладні аспекти оцінки регіональних особливостей формування інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва.

Сформульовані науково-методологічні передумови вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управління поточним та перспективним розвитком підприємництва в регіоні, досліджено сучасну практику та особливості його організації.

Розроблено методологічні положення щодо інтегральної оцінки та порівняння рівня розвитку підприємництва в регіонах. Обґрунтовано методи оцінки інвестиційних переваг регіонів, при проведенні якої рекомендовано використовувати систему групових індексів.

Ключові слова: інформаційно-аналітичне забезпечення, регіональні особливості розвитку підприємництва, інтегральний індекс, груповий індекс, інвестиційні переваги.

Пушак Я.Я. Региональные особенности формирования информационно-аналитического обеспечения развития предпринимательства. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.10.01 – Размещение производственных сил и региональная экономика. Институт региональных исследований НАН Украины, Львов, 2002.

В диссертационной работе рассматриваются научно-прикладные аспекты оценки региональных особенностей формирования информационно-аналитического обеспечения развития предпринимательства.

Сформулированы научно-методологические предпосылки совершенствования информационно-аналитического обеспечения управления текущего и перспективного развития предпринимательства в регионе, исследованы современные практика и особенности его организации.

Разработаны методологические положения по интегральной оценке и сравнению уровня развития предпринимательства в регионах. Обоснованы методы оценки инвестиционных преимуществ регионов, при проведении которой рекомендовано использовать систему групповых индексов.

Ключевые слова: информационно-аналитическое обеспечение, региональные особенности развития предпринимательства, интегральный индекс, групповой индекс, инвестиционные преимущества.

Pushak Ya.Ya. Regional peculiarities of formation of information and analytical support for entrepreneurship development. – Manuscript.

The thesis for the degree of Candidate of economic sciences in the specialty 08.10.01 – Location of productive forces and regional economy. Institute of Regional Research of NAS of Ukraine, Lviv, 2002.

Scientific and applied aspects of evaluating regional peculiarities of formation of information and analytical support for entrepreneurship development are regarded in this dissertation.

This work includes scientific and methodological premises for improvement of information and analytical support in management of current and future development of entrepreneurship in the region, researched modern practice and peculiarities of its organization, and provides directions for improvement.

Resource, infrastructure, industrial, labor, and other evaluation indicators of regional potential as well as integral indicators of entrepreneurial environment evaluation, effectiveness of economic activity, and others are the main components of information and analytical provision for entrepreneurial activities in the region. It is suggested to compute a group of hierarchically related statistics for evaluation of the level of entrepreneurial activities – integral indexes, which would allow estimating with certainty the state of these activities in various regions. In particular these indexes are: integral index for evaluation of enterprise organization; integral index for evaluation of investment activities; integral index for evaluation of effectiveness of the economic activities.

Dissertation encompasses methodological provisions for integral evaluation and management of entrepreneurship development in the region. The work contains evaluation methods of regional investment advantages. It is recommended to use the system of group indexes to determine regional investment advantages.

Availability and formation of investment advantages in a region are important premises for entrepreneurial development. In order to evaluate investment advantages of the regions it is suggested to compute integral index that includes: integral index of regional industrial potential, integral index of regional communication infrastructure, integral index of regional educational potential, integral index of regional commercial infrastructure.

This dissertation explains the rationale for creation of Regional Center for Information and Analytical Support of Entrepreneurship (CIASE) in the western region of Ukraine. It would be expected to provide for effective cooperation between regional departments of statistics and state regional authorities in the following areas: evaluation of the level of development of entrepreneurial activities in the regions; verification of entrepreneurial development trends; analysis and selection of investment project priorities, that could be implemented on the basis of division and cooperation of labor in the region; elaboration of scientific and applied recommendations on sustainability of growth of entrepreneurial activities in the region; analytical assessment of effects on the development of entrepreneurship driven by specific actions of state regional authorities; collection of analytical, statistical, economic, scientific, etc. information by order for specific enterprises, etc.

Key words: information and analytical support, regional peculiarities of entrepreneurship development, integral index, group index, investment advantages.